

土佐日記



บันทึกการเดินทางจากเมืองโทะซะ

- วรรณกรรมประเภทบันทึกเรื่องแรกของญี่ปุ่นโดย คิ โนะ ทากุระยุกิ -

อรรถยา สุวรรณระดา

บันทึกการเดินทางจากเมืองโทะซะ

-วรรณกรรมประเภทบันทึกเรื่องแรกของญี่ปุ่นโดย คิ โนะะ ทซุระยุกิ-

อรรธยา สุวรรณระดา

บันทึกการเดินทางจากเมืองโทะซะะ

อรรธยา สุวรรณระดา

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

อรรธยา สุวรรณระดา.

บันทึกการเดินทางจากเมืองโทะซะะ.-- กรุงเทพฯ : สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น
ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2568.

116 หน้า.

1. ญี่ปุ่น -- ความเป็นอยู่และประเพณี. 2. ญี่ปุ่น -- ภูมิประเทศและการท่องเที่ยว.
3. ญี่ปุ่นศึกษา. I. ชื่อเรื่อง.

915.204

ISBN 978-616-629-444-6

จำหน่ายในรูปแบบออนไลน์ครั้งที่ 1

ตุลาคม พ.ศ. 2568

ช่องทางการจำหน่าย

<https://www.chulabook.com/main-ebook>

ราคา

89 บาท

ออกแบบปก

จิรินทร์ สุวรรณระดา

จัดทำโดย

อรรธยา สุวรรณระดา

สั่งซื้อได้ที่

สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โทร. 0-2218-4751 E-mail: attaya_s@hotmail.com

ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

ศาลาพระแก้ว โทร. 0-2218-7000-3 โทรสาร 0-2255-4441

สยามสแควร์ โทร. 0-2218-9881-2 โทรสาร 0-2254-9495

Call Center โทร. 08-6323-3703-4

<http://www.chulabook.com>

คำนำ

บันทึกการเดินทางจากเมืองโทชะ หรือ โทะชะนิกกิ (土佐日記) เป็นวรรณกรรมประเภทบันทึกเรื่องแรกของญี่ปุ่น เขียนขึ้นในสมัยเฮอัน ราวค.ศ.935 ผู้แต่งคือ คิ โนะ ทัชชะยุกิ (紀貫之) ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ที่ไปประจำการเป็นผู้ดูแลหัวเมืองโทชะ (土佐) หลังจากปฏิบัติราชการจนครบวาระแล้ว เขาได้เดินทางโดยเรือออกจากเมืองโทชะเพื่อกลับบ้านเกิดที่เมืองหลวง หลังกลับถึงเมืองหลวงแล้วจึงได้เขียนบันทึกย้อนหลังถึงการเดินทางในครั้งนั้น บันทึกนี้ส่งอิทธิพลต่อวรรณกรรมประเภทบันทึกของญี่ปุ่นต่อมาอีกหลายชิ้น นับเป็นแม่แบบวรรณกรรมประเภทบันทึกของญี่ปุ่น

ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้หยิบยกเอาบทแปลวรรณกรรม โทะชะนิกกิ ที่ผู้เขียนเคยแปลไว้ในหนังสือ ตำนานเจ้าหญิงจากดวงจันทร์และบันทึกการเดินทางจากเมืองโทชะ เมื่อปีพ.ศ.2550 มาปรับปรุงแก้ไขใหม่ และได้ใส่เพิ่มในส่วนที่เป็นต้นฉบับภาษาญี่ปุ่นโบราณ นอกจากนี้ ยังได้นำเอางานวิจัยที่ผู้เขียนเคยศึกษาเกี่ยวกับการใช้ความเปรียบในวรรณกรรมเรื่องนี้มาใส่ไว้เป็นบทหนึ่งในเล่ม และยังคงมีบทเสริมท้ายเพื่อให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวผู้เขียนบันทึกและวรรณกรรมเรื่องนี้ด้วย

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ช่วยกรุณาตรวจคุณภาพหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการในด้านการศึกษาวรรณคดีญี่ปุ่น และสามารถใช้เป็นแหล่งอ้างอิงต่อไป

อรรธยา สุวรรณระดา

ตุลาคม 2568

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	1
ต้นฉบับวรรณกรรมและบทแปล บันทึกการเดินทางจากเมืองโทะชะ	7
การใช้ความเปรียบใน บันทึกการเดินทางจากเมืองโทะชะ	71
บทเสริมท้าย	95
ภาคผนวก :	
แผนที่แสดงสถานที่ต่าง ๆ ใน บันทึกการเดินทางจากเมืองโทะชะ	101
ประวัติผู้แต่งวรรณกรรมโดยสังเขป : คิ โนะ ทัชระยุกิ	102
ภาพสถานที่ที่เคยเป็นที่ตั้งบ้านพักของคิ โนะ ทัชระยุกิที่เมืองโทะชะ	103
ป้ายแสดงสถานที่ที่เคยเป็นที่ตั้งบ้านพักของคิ โนะ ทัชระยุกิที่โทะชะ	104
ภาพบริเวณที่เคยเป็นที่ตั้งบ้านของคิ โนะ ทัชระยุกิในเกียวโต	105
บรรณานุกรม	107
ประวัติผู้เขียนหนังสือ	109

บทนำ

บันทึกการเดินทางจากเมืองโทะซะ หรือ โทะซะนิกกิ (土佐日記) เป็นวรรณกรรมประเภทบันทึกเรื่องแรกของญี่ปุ่น เขียนขึ้นในสมัยเฮอัน¹ราวค.ศ.935 ผู้แต่งคือ คิ โนะ ทัชระยุกิ (紀貫之) ซึ่งได้รับพระบรมราชโองการจักรพรรดิเตอิโงะ (醍醐天皇)²ให้เดินทางไปประจำการที่เมืองโทะซะ (土佐)³ เมื่อค.ศ.930 ในฤดูใบไม้ร่วงของปีนั้น คิ โนะ ทัชระยุกิจึงออกเดินทางจากเมืองหลวงคือเกียวโตไปยังเมืองโทะซะ ซึ่งในขณะนั้นคิ โนะ ทัชระยุกิมีอายุได้ 60 กว่าปีแล้ว คิ โนะ ทัชระยุกิปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่เมืองโทะซะเป็นเวลา 4-5 ปี หลังจากปฏิบัติราชการสำเร็จลุล่วงแล้ว ในวันที่ 21 เดือน 12 ค.ศ.934 คิ โนะ ทัชระยุกิจึงได้เดินทางออกจากเมืองโทะซะโดยขึ้นเรือแถบโอทซุซึ่งปัจจุบันก็คือแถบตะวันออกของจังหวัดโคชิ และในวันที่ 16 เดือน 2 ของปีถัดมาก็ได้กลับมาถึงเมืองหลวงโดยสวัสดิภาพ

หลังจากกลับถึงเมืองหลวงแล้ว คิ โนะ ทัชระยุกิจึงได้เขียนบันทึกย้อนหลังถึงการเดินทางโดยเรือจากเมืองโทะซะกลับมายังเมืองหลวง โดยได้บรรยายถึงชีวิตความเป็นอยู่บนเรือ ความกลัวภัยจากโจรสลัดและภัยจากธรรมชาติในระหว่างการเดินทางเรือ และยังพรรณนาถึงความอาลัย

¹ สมัยเฮอัน (平安時代) อยู่ในช่วงค.ศ.794-1185

² จักรพรรดิองค์ที่ 60 ของญี่ปุ่น ครองราชย์ช่วงค.ศ.897-930

³ ปัจจุบันคือจังหวัดโคชิ (高知) บนเกาะชิโกะกุ

อาวรณ์ที่ต้องจากบุคคลที่เคยอยู่ด้วยกันมาที่เมืองโทะซะ และความโศกเศร้าที่บุตรสาวซึ่งพามายังเมืองโทะซะด้วยกันได้มาเสียชีวิตลงจึงไม่มีโอกาสได้กลับไปเมืองหลวงพร้อมกัน โทะซะนิกกิ บรรยายเหตุการณ์ด้วยร้อยแก้วแทรกด้วยบทกลอนวะกะ ตัวละครบางตัวและสถานการณ์บางตอนได้ถูกสมมติขึ้นเพื่อให้เนื้อเรื่องมีลักษณะคล้ายนิยายทั่วไป แต่จะมีวันเดือนปีกำกับไว้อย่างชัดเจนตามลักษณะบันทึกประจำวัน มีการพรรณนาอารมณ์สะท้อนใจด้วยบทกลอนวะกะ วรรณกรรมเรื่องนี้เขียนด้วยตัวอักษรคะนะของญี่ปุ่นซึ่งแต่เดิมญี่ปุ่นมักนิยมใช้ตัวอักษรจีนในการเขียนบันทึก ในสมัยนั้นผู้ชายเท่านั้นที่จะเรียนรู้อักษรจีน ส่วนผู้หญิงจะใช้ตัวอักษรคะนะ ในบันทึกนี้ คิ โนะ ทัซุระยูกิได้สมมติตนเองเป็นผู้หญิงเขียนบันทึกประจำวันนี้ขึ้นมา หลังจากที่ว่าวรรณกรรมเรื่องนี้ถูกเขียนขึ้น ได้มีวรรณกรรมประเภทบันทึกที่เขียนขึ้นโดยสตรีถือกำเนิดขึ้นตามมาอีกมากมายหลายเรื่อง จึงนับว่าวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นแม่แบบวรรณกรรมประเภทบันทึกของญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งข้อมูลทางภูมิศาสตร์เกี่ยวกับเมืองต่าง ๆ ในสมัยโบราณของญี่ปุ่นอีกด้วย

หนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้หยิบยกเอาบทแปลวรรณกรรม บันทึกการเดินทางจากเมืองโทะซะ ที่ผู้เขียนเคยแปลไว้เมื่อปีพ.ศ.2550 มาปรับปรุงใหม่ โดยได้ใส่เพิ่มในส่วนที่เป็นต้นฉบับภาษาญี่ปุ่นโบราณ และยังได้นำเอางานวิจัยที่ผู้เขียนเคยศึกษาเกี่ยวกับการใช้ความเปรียบในวรรณกรรมเรื่องนี้มาใส่ไว้เป็นบทหนึ่งในเล่ม รวมทั้งยังมีบทเสริมท้ายเพื่อเป็นการให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่ผู้อ่านเกี่ยวกับตัวผู้เขียนบันทึกและวรรณกรรมเรื่องนี้ด้วย

ต้นฉบับวรรณกรรมและระบบถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นที่ใช้

ต้นฉบับวรรณกรรม *บันทึกการเดินทางจากเมืองโทะซะ* ที่หยิบยกมาแปลและศึกษานี้ มาจากต้นฉบับภาษาญี่ปุ่นโบราณ *โทะซะนิกกิ* (土佐日記) ในหนังสือชุด *ฉิมเป็นนิฮง โกะเต็มบุงงะกุเซ็นงู* (新編日本古典文学全集) ที่ทางสำนักพิมพ์โฌงะกุกัน (小学館) ของญี่ปุ่นได้ตีพิมพ์ไว้เมื่อปีค.ศ.2004

หนังสือเล่มนี้ใช้ระบบถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นซึ่งเป็นผลงานวิจัยใน พ.ศ. 2530 ของอาจารย์สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ได้แก่ ผศ.ดร.กัลยาณีสิตสุวรรณ, ผศ.สุชาติ สัตยพงศ์, ผศ.เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล (ปัจจุบันคือ ศ.กิตติคุณ ดร.สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล) อาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ คือ ผศ.ดร.สุตาพร ลักษณะียนาวิน และอาจารย์ภาควิชาภาษาไทยคือ ผศ.ดุษฎีพร ชำนิโรศานต์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำหนดการถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นที่เขียนด้วยอักษรโรมัน (อักษรโรมะจิ) เป็นอักษรไทยซึ่งขออธิบายโดยสังเขปดังนี้

สระ	
อักษรโรมะจิ (สระเสียงสั้น, สระเสียงยาว)	อักษรไทย
a , ā	อะ , อา
i , ī	อิ , อี
u , ū	อุ , อู

e , ē	เอะ , เอ
o , ō	โอะ , โอ
-ya , -yā	เอียะ , เอีย
-yu , -yū	อิว , อีว
-yo , -yō	เอียว , เอี้ยว
พยัญชนะ	
อักษรโรมะจิ	อักษรไทย
p เมื่อเกิดต้นคำ เมื่อเกิดที่อื่นๆ	พ ป
b	บ
m	ม
f	ฟ
w	ว
t เมื่อเกิดต้นคำ เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ท ต
*ts	ทซ์
ch	ช
d	ด
n	น
n (ที่เป็นพยัญชนะก่อพยางค์ทำ หน้าที่คล้ายตัวสะกด) เมื่อเกิดหน้า p, b, m	ม